

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΖΗΤΟΥΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ (Δεκέμβριος 2009)

Συγγραφέας: ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΑΠΟΓΑΣ

Κατά μία έννοια, περιβάλλον και διαφθορά λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο. Ο καθένας ενοχλείται με την περιβαλλοντική αναισθησία των άλλων με τον ίδιο τρόπο που εξοργίζεται με την αλλότρια διαφθορά, συχνά χωρίς να υποπτεύεται την προσωπική του ευθύνη ή υποκρινόμενος ότι την αγνοεί. Ακόμα και ο τρόπος που «κρύβονται» μέσα στα αυτονόητα κάθε κοινωνίας, η δυσκολία αναγνώρισής τους -πέρα από την περιπτωσιολογία- έχει κοινά στοιχεία. Την ίδια την αναγνώριση του προβλήματος εμποδίζουν, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, χρόνιες δυσπιστίες και ελλείψεις αξιοπιστίας, ιστορικά τραύματα, συντηρητικές αγκυλώσεις και έλλειψη φαντασίας.

Με τις 192 κρατικές οντότητες που συνομιλούν εδώ και μία εβδομάδα για την κλιματική αλλαγή, αυτή η δυναμική έχει μεταφερθεί στην Κοπεγχάγη. Και εκεί γίνεται το πρώτο λάθος. Η συζήτηση αφορά την «κλιματική αλλαγή», ένα τμήμα μόνο του ευρύτερου προβλήματος σχετικά με την αλλαγή του περιβάλλοντος. Διότι αυτό που αλλάζει γύρω μας δεν είναι μόνο το κλίμα, αλλά τα πάντα. Και αλλάζουν εδώ και καιρό. Η υπεράντληση νερού από τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα δεν έχει σχέση (τουλάχιστον όχι άμεση) με την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, όμως έχει μεγάλες επιπτώσεις στο περιβάλλον, οδηγώντας ακόμα και σε καθιζήσεις εδαφών. Το ίδιο ισχύει με την υπεραλίευση, τη μεταφορά νέων ειδών σε περιβάλλοντα όπου η εισαγωγή τους ανατρέπει την οικολογική ισορροπία (παράδειγμα, τα τοξικά φύκια στη Μεσόγειο), ο ευτροφισμός συνεπεία αγροτικών πρακτικών, η συσσώρευση τοξικών ουσιών από τη γεωργία και τη βιομηχανία, η αλλαγή της μορφολογίας του εδάφους με τεράστια τεχνικά έργα (φράγματα, εκτροπές ποταμών, αποξηράνσεις ελών, αλλαγές ακτογραμμών).

Με τον ίδιο τρόπο που κατοικημένες περιοχές της Ελλάδας πλημμυρίζουν επειδή κάποιος μπάζωσαν τους χειμάρρους ή κατασκεύασαν με λάθος τρόπο κάποιο τεχνικό έργο, ολόκληρη η Νέα Ορλεάνη στις ΗΠΑ πλημμύρισε από τον τυφώνα Κατρίνα σε

μεγάλο βαθμό επειδή τα τεχνικά έργα που είχαν γίνει για την προστασία της ήταν λάθος σχεδιασμένα και εκτελεσμένα. Στην Αθήνα ρίχνει συχνότερα λασποβροχή επειδή τα αυτοκίνητα 4x4 τρίβουν με τα λάστιχά τους την κρούστα που κρατά σταθερή την άμμο της Σαχάρας. Το σημαντικότερο: στις αρχές του 20ού αιώνα, η Γη είχε 1,65 δισ. κατοίκους. Σήμερα, έναν αιώνα μετά, έχει πάνω από 6 δισ. και σε μερικά χρόνια θα έχει πάνω από 7 δισ.

Όλα αυτά δεν περιλαμβάνονται στη συζητούμενη ενότητα «κλιματική αλλαγή», αν και συνδέονται αμφίδρομα μαζί της σε μια συνέργια που ενισχύει τις επιπτώσεις τους. Όσο σημαντική και αν είναι, πρόκειται για μία μόνο παράμετρο της «αλλαγής του περιβάλλοντος».

Χρειάστηκε πολύς χρόνος και ενέργεια, απλώς και μόνο για να αναγνωριστεί η ύπαρξή της. Μέχρι σήμερα παραμένουν οι διχογνωμίες σχετικά με το αν είναι ανθρωπογενής ή όχι. Ακόμα και στην ιδανική περίπτωση που μέσα στην εβδομάδα η σύνοδος καταλήξει στην τέλεια συμφωνία και όχι απλώς στον καλύτερο δυνατό συμβιβασμό, αυτή θα αφορά ένα σημαντικό τμήμα του προβλήματος της «περιβαλλοντικής αλλαγής».

Το κλίμα και οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου χρειάζονται διεθνείς διασκέψεις και διεθνείς συμφωνίες διότι είναι πλανητικά. Δεν αναγνωρίζουν σύνορα, εθνικές κυριαρχίες, εθνικές ευαισθησίες, ανασφάλειες, ταυτότητες ή συμφέροντα. Το κλίμα αλλάζει και αλλάζει για όλους, έστω και αν κάποιοι φαντάζονται ότι είναι καλύτερα προετοιμασμένοι για να αντιμετωπίσουν τις αλλαγές ή ενδέχεται να ευνοηθούν απ' αυτές. Είναι κάτι σαν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική και, εν τέλει, οικονομική κρίση. Οι περισσότερες εξαιρέσεις αποδεικνύονται βραχυπρόθεσμες.

Όπως και στην περίπτωση της οικονομικής κρίσης, υπάρχει η διεθνής διάσταση που προϋποθέτει τυπικές ή άτυπες συμφωνίες μεταξύ διεθνών παικτών. Υπάρχει όμως και η διάσταση που αντιμετωπίζεται με εθνικές συνεννοήσεις και μέτρα, έστω και αν κάποια απ' αυτά απαιτούν διεθνή συντονισμό.

Η αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων απαιτεί συνδυασμό έκτακτων και μόνιμων δομικών μέτρων, εγκατάλειψη στρεβλών πρακτικών και παγιωμένων δομών που φθάνουν στα όριά τους. Χρειάζεται ταυτόχρονη περικοπή δαπανών και

αύξηση εσόδων. Προϋποθέτει συνεχή προσαρμογή στο διεθνές περιβάλλον και διαρκή αναζήτηση καινοτομίας για διατήρηση ή αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Ακριβώς τα ίδια ισχύουν για το περιβάλλον. Η κρίση του κλίματος, πόσω μάλλον η ευρύτερη κρίση του περιβάλλοντος, δεν πρόκειται να αντιμετωπιστεί απλώς και μόνο με τη μείωση των εκπομπών ή με την αποτροπή περαιτέρω δυσμενών ανθρωπογενών παρεμβάσεων, που σε κάποιο βαθμό είναι και αναπόφευκτες. Απαιτούνται σοβαρές επενδύσεις σε καινοτομία και συνεργασία για την ισοστάθμισή τους και την ανάταξη των σημαντικότερων ζημιών που έχουν ήδη γίνει.

Και στις δύο περιπτώσεις, όλα αυτά μοιραία συνεπάγονται συγκρούσεις. Δεδομένου του μεγέθους των προβλημάτων και της μακροχρόνιας εδραίωσής τους, το μέγεθος των συγκρούσεων αυτών οδηγεί σε περιβάλλον που αγγίζει το επαναστατικό. Και καθώς οι επαναστάσεις, ό,τι και αν αφορούν, είναι οδυνηρές γενεσιουργοί διαδικασίες, η συγγένεια οικονομίας και περιβάλλοντος ίσως επιτρέψει την «με έναν πόνο γέννα», έναν τοκετό διδύμων ή και τριδύμων, αν συμπεριληφθεί και η διαφθορά.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», 14 Δεκεμβρίου 2009, σ. 8.